

Дубовик О. Ю.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Попель А. Є.

здобувачка 4 курсу ф-ту фінансів та банківської справи

Одеський національний економічний університет

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Питання оподаткування доходів фізичних осіб завжди було центральним у наукових дискусіях в усьому світі. Це обумовлене його впливом на добробут громадян, сприянням одержанню освіти та розвитком професійного спрямування. Оподаткування доходів історично є ключовим джерелом надходжень зведеного та місцевих бюджетів, і це залишається актуальним і у теперішній час.

Так у 2019-2023 рр. частка податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і військового збору в структурі доходів зведеного бюджету в середньому склала 18,7 %, державного бюджету - 9,7 %, місцевих бюджетів - 61,0 % (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка питомої ваги ПДФО і військового збору в доходах бюджетів
України в 2019-2023 рр., %

Роки	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети
2019	16,1	11,0	55,1
2020	21,4	10,9	57,1
2021	21,0	10,6	60,3
2022	19,2	8,3	68,4
2023	16,0	7,7	64,2

Складено авторами на основі [1]

Але спостерігається стрімке падіння питомої ваги надходжень через низку факторів, а саме пандемію COVID-19 та російську збройну агресію проти України. Ці форсмажорні обставини призвели до зменшення активності бізнесу, зниження виробництва та скорочення робочих місць. Внаслідок цього дохід населення зменшився, а також зменшилися прибутки суб'єктів підприємництва, що призвело до зниження обсягів оподаткування.

З доходів фізичних осіб в бюджет утримується три види платежів: ПДФО, військовий збір і єдиний соціальний внесок (ЄСВ). Основними проблемами адміністрування цих податків є:

1. Високий рівень тіньової економіки в державі

Одним із поширених методів уникнення сплати податків з доходів є отримання зарплати в конвертах. Недекларований дохід стає об'єктом ухилення від оподаткування. Це призводить до значних втрат бюджету держави.

2. Недотримання принципу соціальної справедливості

Пільги та знижки застосовуються зазвичай для підтримки певних соціальних груп або стимулювання певних видів діяльності, однак їх недостатня ефективність призводить до порушення принципу соціальної справедливості.

3. Відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів

Це призводить до втрат доходів бюджету держави. Якщо вищі доходи оподатковуються за тими ж самими ставками, що й низькі доходи, то бюджет може не отримувати достатньо коштів для забезпечення соціальних програм та інфраструктурних проєктів. Але Україна має залишатися на плоскій шкалі до тих пір, поки податкова служба не зможе ефективно адмініструвати доходи.

4. Низький рівень податкової культури населення країни

Низька податкова культура сприяє виникненню порушень податкового законодавства, таких як подання сфальсифікованих декларацій про доходи або використання нелегальних методів мінімізації податкового тягара. Це може викликати додаткові витрати на боротьбу з податковими шахраями.

Через воєнний стан Україна потребує додаткові фінансові ресурси. Урядом запропоновано підвищення ставки військового збору з 1,5 до 5 %, яке почнуть застосовувати з 1 січня 2025 року. Але ж це призведе до підвищення податкового навантаження на фонд заробітної плати, що буде мати негативні наслідки для економіки через зменшення рівня офіційної зарплати і зниження реальних доходів людей. Для забезпечення існування працівників при збільшенні податків на їхню зарплату підприємці змушені збільшити і саму зарплату. Це призведе до збільшення виробничих витрат, рентабельність виробництва скорочуватиметься. Підприємці мають мінімізувати витрати шляхом скорочення обсягів виробництва або чисельності персоналу. Потенційний рівень безробіття може збільшитись. На 1 жовтня 2024 р. на одну вакансію вже припадає два шукача роботи. У Європейській Бізнес Асоціації переконані - особливо це відчують сфери, в яких витрати на оплату праці складають більшу частину собівартості, наприклад ІТ, креативні індустрії, консалтинг, сфера послуг тощо. З них більше половини не зможуть компенсувати співробітникам підвищення військового збору [2].

Вирішення проблем оподаткування доходів фізичних осіб буде сприяти стимулюванню ділової активності, збільшенню кількості робочих місць і пом'якшенню соціальних проблем суспільства.

Список літератури

1. Доходи держбюджету України (2023). *Ставки, індекси, тарифи*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/> (дата звернення: 20.10.2024).

2. Воронович З. Підвищення податків в Україні: хто і скільки платитиме, якщо закон набуде чинності. *Еспресо*. 21.10.2024. URL: <https://espresso.tv/ekonomika-pidvishchennya-podatktiv-v-ukraini-khto-i-skilki-platitime-yakshcho-zakon-nabude-chinnosti> (дата звернення: 22.10.2024).